

Nekroloji :

MARTTI RÄSÄNEN

25.6.1893 - 7.9.1976

HÂMÎT ZÜBEYR KOŞAY

I. Geçen yılın Eylül ayında Finlandiya'lı büyük dil bilgini ve gerçek Türk dostu Martti Räsänen sessizce bengülüğe göçüp gitti. O Fin kavimleri ile Türklerin aynı menşeden geldiğini bilim yolu ile isbata çalışan bir türkolog idi. Kendisi ile Macaristan'da tahsilde bulunduğum sırada tanıştım. 1925 de Fin-Ugor bilim derneği bursu ile, Anadolu'daki ağzları incelemek üzere Türkiye'ye geldiğinde Hars, âsarı-atika ve kütüphaneler müdürü sıfatıyla, eski dostu kılavuzluk etmem gerekiyordu. O tarihlerde Ankara'da otel bulmak güç olduğundan, Samanpazarı semtinde, Maarif Bakanlığının memurları için kiraladığı yarı ahşap evde kendisine yer ayırttım. Hars dairesi eski Sultanî'nin bahçesindeki barakalarda bir kaç oda işgal ediyordu. Kadrosu hademelerle birlikte yedi-sekiz kişiden ibaretti. M. R. gibi biz de, yukardan aldığımız irşada göre, yurt sahası çerçevesi içinde anketlere dayanarak ulusumuzun kültürüne dair bilgi topluyor, yarınım Müze ve Kütüphaneleri için parlak programlar hazırlıyorduk. Yokluk içinde, bir bakanlığın zor başarabileceği sorunlarla meşgul olduğumuzu gören Martti Räsänen bir aralık "Sizin her parmağınızda on iş var" demekten kendini alamadı.

Onu başta, Anadolu Türkü ile doğrudan doğruya temas sağlaması için, bir tavsiye ile Vezirhan'a, rahmetli arkadaşım Sedat Zaim yanına gönderdim. Sedat Zaim Bey Macaristan'da tahsil görmüş tarım uzmanı ve Devlet Demir Yolları Bahçeler Müfettişi idi. M. R. Orta Anadolu halk ağzına dair ilk malzemeyi burada, Zaim beyin evinde hizmet gören *Ayşe* adlı bayandan derledi. Aynı yıl Hars dairesi müfettişi, İsviçre'de yüksek tahsilini yapan terbiyecisi ve folklorcu rahmetli Bilâl Aziz Yanıkoğlu ile birlikte Doğu Karadeniz bölgesine gitti. Orada maniler topladı. "*Eine Sammlung Von Mani-Liedern aus Anatolien*" adlı eseri Helsinki'de Société Finno-Ougrienne'nin dergisi sayı 41 1926 da yayımlandı. Bunlar almanca tercümesi

ile çift satır 60 sahifede 290 adet tipik, dört satırlı maniler idi, Türkiye'nin kuzey-doğusuna ait uzun halk türküleri, *Studia Orientalia* serisinin IV. cildinde 1931 de "Chansons Populaires Turque du Nord-Est de l'Anatolie" adı ile yayımlanmıştır.

Martti Räsänen'in Anadolu tetkiklerindeki amacı ve metodu ne idi?

Ondan önce de Anadolu Türk ağızlarına dair incelemeler yapılmıştı. Netekim Thury József (oku: Turi Yojef)in "A Kasztamoni-i Török Nyelvjárás Kastamonu Türk ağızı. Budapest 1885, 75 sahife değerli bir eserdir. Burada halk edebiyatına dair arap harfli metinlerin lâtin harfleri ile okunuşu da gösterilmiştir.

Dr. Kúnos İgnác (oku: Kunoş Ignats)ın "Kisazniai Török Dialektusairol = Küçük Asya Türk ağızlarına dair eseri Macar İlimler Akademisi yayını 1896. 48 sahife, Akademi I. bölümünde 1895 yılı 4 Şubatta okunmuştur. Kunoş yolaçıcı sıfatıyla Türk Folkloruna büyük hizmet etmiştir. Bu eserinde daha ilk cümle: "Türk mukayeseli dil biliminin bizde, maziden ziyade geleceği vardır" diye yakıdır.

M. R. nin de birinci hedefi "diyalektik" çalışma alanındaki boşlukları kapatmaktır. Daha sonra Lehistanlı büyük Türkolog Tadeusz Kowalski eski metinleri de inceleyerek önemli katkıda bulunacaktır:

Tadeusz Kowalski'nin "Türkische Sprachproben aus Mittelanatolien (The Polish Bulletin of Oriental Studies vol. II. 1938-9. Reprint. b.) Kowalski T. "Compte rendu du voyage dialectologique en Anatolie meridionale, qui eut lieu du 1-er août au 13 septembre 1936, Cracovie 1936",

Tadeusz Kowalski "Eine Unbekannte Gerundiale Konstruktion in Anatolisch-Türkischen" Reprinted from Archiv Orientalni, Vol. 10 (1938), No. 1-2. bu cümledendir.

Osmanlı İmparatorluğu geniş sahasını ele alırsak, bizi konumuzdan uzaklaştıracağı için, burada bir kaçını zikretmekle yetineceğiz: Kúnos İgnács'ın "Adakala Török népdalok = Adakale Türk halk türküleri. No. 24. J. S.-Fou.;"

Tadeusz Kowalski "Les Turcs et la langue Turque de la Bulgarie de Nord-Est. 1933;

Karl Coy'un 1903 lere kadar giden ve Halk edebiyatı mahsullerini inceleme ile birlikte lehce özelliklerini de ele alan "Azerbajganische

Studien mit einer charakteristik des Südtürkischen II.” de 211 inci sahifede “*Die Mundart von Erzurum = Erzurum ağzı* vardır.

M. Räsänen Halk Edebiyatı mahsullerini, söyleyenin ağzından çıktığı gibi, Fin - Uğur Bilim derneğinin kabul ettiği çok çetrefil fonetik alfabe ile tesbite çalışır. Elinde modern cihazlar olmamakla beraber keskin kulağı ve melekesi vardır. Türkiye’ye 1931 de ikinci gelişinde bir yıldan fazla kalarak Orta Anadolu’da daha önce tesbit ettiklerine ek nesirler de derledi. Bu satırların yazarı o sırada Eski Eserler ve Müzeler Müdürü idim. 1931 yılı Kasım ayında rahmetli Kutsi Tecer’in Sivas’ta tertiplelediği Birinci Halk şairleri törenine birlikte gittik.

M. R. burada kırk yaşlarındaki Talibî’den, altmış yaşlarındaki Musa Oğlu Süleyman’dan pek çok malzeme derledi. Fazla gecikmeden bu malzemeyi, büyük altaist Gustav John Ramsted anma kitabında yayımladı:

Martli Räsänen, *Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien. I. Sivas vil.* Helsingforsianae 1933. (151 sahife Türkçe - Almanca Tercümesi ile).

1932 de Yozgat’ın Alişar höyüğünde Amerikalıların Şikago Doğu Enstitüsü (Or. Institut) adına alman asıllı *Von der Osten* idaresinde kazı yapılıyordu. Kazı başkanı ile tanışan M. R. davet üzerine oraya gitti. Yüzlerce işçinin çalıştığı yerde aradığı evsafıta halk şairleri bulunacağına emindi. Nitekim orada Türkmen *Şeyh Ömer*’den, *Süleyman* ve *Abidin*’den Yozgat bölgesi ağzı ile Halk Edebiyatı örneklerini derledi. Birkaç yıl sonra eseri şu adlarla yayımlandı:

Martti Räsänen, Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien II. Yozgat vil. 1935. 103 sahife *M. R. Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien III. Ankara, Kaiseri, Kırşehir, Çankırı, Afion vil.* (Studia Orientalia VIII. 2) 1936. 129 sahife; *M. R., Türkische Sprachproben aus Mittel Anatolien IV. Konja vil.* (5 tudia Orientaila X2.) 1942. 82 sahife.

M. R. nin çalışması Türk ağızlarının ve lehçelerinin incelenmesi ile sınırlı olmayıp, Ural-altaistik’in çeşitli konularına eğilmiş, bilhassa Türk-Fin kavimlerinin aynı menşeden geldiğini savunmuştur. Makaleler ve incelemeler 1974 adlı naciz eserimin sah. 350 deki bibliyografya bölümünde, M. R. nin “Ural-Altaysche jahrbücker XXV. Heft. 1-2. 1958 de “*Ural-Altaylı Kavimlerin müşterek ana yurdu*” konulu incelemesi tanıtılmıştır.

M. R. ile çok eski tanışıklığım ve dostluğum olduğu halde, son yıllarda onu arayamadım. Onun katıldığı Kongrelere, Anadolu'da kazılarla meşgul olduğum için katılmadım. Ölüm haberini bile aylar geçtikten sonra, Amerika'nın İndiana Üniversitesindeki (PIAC) adlı bilim kurulunun bana gönderdiği haber Belleteninden öğrendim. Bu Belletende Sayın Aulis J. Joki M. Räsänen'in hayatı, eserleri ve ölümü hakkında bilgi sunmaktadır. Faydalı olur düşüncesiyle bazı bölümlerini kısaca aktarıyorum.

"Finlandya Helsinki Üniversitesi Türk filolojisi emekli profesörü *Martti Räsänen* 7 Eylül 1976 tarihinde vefat etmiştir. M. R. aslında Fin-Ugrist olarak yetişmiş, on yıl süre ile *Fin ve Fin-ugor* dilleri alanında değerli araştırmalar yaptıktan sonra Türkolojiye yönelmiştir. Onu yetiştiren her üç hocası *Çermiş* dili araştırmacısı idi. Ancak bunlardan ikisi: *G. Y. Ramsted* ve *Heikki Paasonen* aynı zamanda Türk dilleri alanında uzman idiler. *Çermiş* diline Türkçeden çeşitli çağlarda pek çok iare kelime geçtiği bilinmekle beraber, bunlar üzerinde esaslı incelemeler yapılmamıştı. Bu görev 22 yaşındaki *Räsänen*'e verildi. *Fin-Ugor* Kültür Derneği onu Yukarı İdil (Volga) boyunda *Çermiş*, *Çuvaş* ve *Tatarların* yaşadıkları bölgeye gönderdi. M. R. 1915-1917 de dört sömestr, şöhretli Kazan Üniversitesinde öğrenim imkânını da elde etmişti. O bu sırada zikri geçen kavimlerin konuşulan dilinden derlemeler yaptı. Bir kaç yıl sonra ciddi çalışmaların meyvesini iki risale halinde sundu:

1 — Die tschuwassichen Lehnwörter in tscheremissischen (1920)
Çermiş dilindeki *Çuvaşça* iare kelimeler (1920).

2 — Die tatarischen Lehnwörter in tscheremissischen (1923)
Çermiş dilindeki tatarca iare kelimeler (1923).

M. Räsänen'in Volga büyük kıvrımındaki bölgede bir çeşit dil yığışımını (Congloméerat) tesbiti ayrı bir değer taşımaktadır.

M. R. 1922 - 1932 yıllarında bilgisini arttırmak ve araştırmalarını sürdürmek için Leipzig, Budapest, Berlin ve Paris Üniversitelerini dolaştı. En verimli Türkiye'ye yaptığı, uzun süreli iki gezi olmuştur.

(Yukarıda arzolunan eserlerinden başka) çeşitli ilmi makalelerinin sayısı yüzlere ulaşır. Bunlar Helsinki'den başka Berlin, Wiesbaden, Tübingen, Heidelberg, Haag, Budapert, Prag, Varşova, Moskova, İstanbul ve Baku da yayımlanmışlardır. Araştırmalarının çoğu "etymologieistikak ilmi" ile ilgili olup O "*Kelimeler ve esya = Wörter*

und Sachen” alanının temsilcisi idi. Tarihî fonetik soruları yanında, kültür söz hazinesinin yayılışı, çeşitli dillerdeki mytholoji ve inanışlarla ilgili terimler ve *Onomastik* (ad bilim) ile ilgilenmiştir.

19 uncu yüzyıl ilk yarısında, Ural-Altay dil akrabalığı hararetle tartışılan bir konu idi. Zikri geçen dillerin çok yönlü bir araştırmacı olan M. R. bir çok Fin ve yabancı araştırmacı hilâfına dip tarihte Türk ve Fin akrabalığının cesur savunucusu olmuştur. Bu tezi zamanla güç kazanmakta, bilhassa yabancı uzmanlar ona katılmaktadır.

II. Cihan savaşından sonra M. R. çalışmalarını, Türk dil grupları arasında toplu mukayeselere yöneltti:

1949 da “*Materialien zur lautgeschichte der Türkischen Sprachen = Türk dilleri fonetiği tarihine dair malzeme*” (Studia Orientalia 15) de çıktı. Bununla ilgilenen Sovyet Türkologları, 1955 de Rusça çevirisini yayınladılar. Arkasından “*Materialien zur Morphologie der türkischen Sprachen = Türk dillerinin morfolojisine dair malzeme*” 1957 Studia Orientalia 15 de yayımlandı.

M. R. 1926 da Türk filolojisi doçenti ve 1944 de tertip dışı profesör olmuştur. Finlandya’da Türk filolojisi profesörü unvanını ilk alan M. R. ise de Helsinki Üniversitesinde Türkoloji yüzyıldanberi Orientalistik’in bir şubesi olarak okutulmakta ve onun ayrılmaz bir bölümü sayılmaktadır.

M. R. 1961 de emekli olduktan sonra, tekmil çalışmalarının bir terkibi (synthese) niteliğinde Türk dilleri iştikakî sözlüğünü hazırladı. Bütün vakit ve gayretini buna adamasına rağmen, kendisinin de itiraf ettiği vechle, bu ancak bir bilim heyetinin başarabileceği ağır bir işti. Onunla teşriki-mesai edecek kurul olmadığı bir yana, yardım edecek yetkili bilgiye sahip asistanı da yoktu. Yalnızbaşına hazırladığı eserin, istediği gibi olmadığını açıklarken ona “bir deneme” adını vermeyi uygun gördü:

“*Versuch eines etnologischen Wörterbuchs der Türk Sprachen = Türk dil’lerinin iştirakî sözlüğü denemesi.* (Lexica Societatis Fenno-Ugrica XVII de 1969 yılında çift sütun 533 sahife) yayımlandı. Öğrencilerinden İstván Kecskemé’ti 136 sahifelik indeksini hazırladı.

M. R. in yolaçışı nitelikteki ömür tüketen çalışmaları Uluslararası bilim çevrelerinde takdirle karşılanmış, Fin Bilimler Akademisine, Danimarka Kırallığı Bilimler Akademisine üye seçilmiştir.

1959 danberi Uluslararası daimî Altaistik Konferansı (PIAC) şeref başkanı, Altaistik alanındaki başarılı çalışmaları dolayısıyla *Indiana Üniversitesi* tarafından verilen altın madalya sahibidir. Türkiye hükümeti, Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşunun 50 yılını kutlarken kendisine 1973 de Türk Kültürüne ve ilme yaptığı hizmetler dolayısıyla Şeref Diploması sunmuştur.

18 Eylül 1967 de M. R. fani vücudu Helsinki'nin Kuzey mezarlığında toprağa verilirken akrabaları dışında pek az yakın dostu davet edilmiştir. Bunlar arasında Prof. Sadettin Buluç Türk meslektaşlarının veda selâmını sunmuştur.

Not: Bu yazıda Permanent International Altaistik Conference (PICA) Newsletter. February 1977 den faydalanılmıştır.

II Bütün ömrünü Türkolojiye adayan seçkin bir Fin bilginini ölümünden sonra anma ve sayın yakınlarına başsağlığı dileme niteliğindeki yazımı tamamladıktan sonra, sayın Fin türkoloğu *Aulileki Haaman*'ın lütûfkâr delâletiyle yeni malzeme elime geçti. Bu, *M. R.*'nin *Studia Orientalia* XIX. 13. 1954 ve aynı derginin XXVIII, 17. 1964 de yayımlanan, kronolojiye göre sıralanmış geniş bibliografyasından ibaretti. Ulaşmak istediği hedefi iyi saptayan azimli bir gencin, kendini yetiştirme çabası ve çalıştığı alanda, bilimin doruğuna yükselişi, ilgililerden bilinçli himaye görüşü bu malzemeden yansımaktadır.

M. R.'nin eserleri izinden daha iyi tanımak isteyen genç türkologlarımıza kolaylık sağlamak için, anısı geçen bibliografyayı, olduğu gibi sunmayı uygun buldum. Belleten'in çok değerli bir kaç sahifesini işgal edişimin iyi niyetime bağışlanacağını umarım.

K I S A L T M A L A R

- BSL = Bulletin de la Société de linguistique de Paris.
 FUF = Finnisch-ugrische Forschungen, Helsinki.
 JRAS = Journal of the Royal Asiatic Society, London.
 JSFOu = Journal de la Société Finno-Ougrienne, Helsinki.
 KV = Kalevalaseuran vuosikirja, Helsinki.
 MSFOu = Memoires de la Société Finno-Ougrienne, Helsinki.

- NK = Nyelvtudományi Közlemények, Budapest.
 NM = Neuphilologische Mitteilungen, Helsinki.
 OLZ = Orientalistische Literaturzeitung, Berlin.
 SO = Studia Orientalia, Helsinki.
 UJ = Ungarische Jahrbücher, Berlin.
 ZSP = Zeitschrift für slavische Philologie, Heidelberg.

1913

Suomen sana *tainio*. [Das finnische Wort *tainio*.]

1914

L. L. Laestadiuksen postillain mytologisista aineksista. [Über die mythologischen Elemente in den Postillen von L. L. Laestadius.]
 Jouko 2, S. 236-252.

1920

Die tschuwassischen lehnwörter im tscheremissischen.

MSFOu 48 und Dissertation i. J. 1920. — XVI, 276 S.

Rez.: Z. Gombocz, Körösi Csoma Archivum 1, 1921, S. 81-85.

E. Lewy, OLZ 29, 1926, Sp. 23-25.

A. Meillet, BSL 23, 1922, S. 150-151.

Y. Wichmann, FUF Anzeiger 16, 1923, S. 32-53.

1923

Die tatarischen lehnwörter im tscheremissischen.

MSFOu 50. — 99 S.

Rez.: G. L. M. Clauson, JRAS 1925, S. 134-135.

E. Lewy, OLZ 29, 1926, Sp. 23-25.

A. Meillet, BSL 25, 1924, S. 213-214.

Y. Wichmann, FUF Anzeiger 16, 1923, S. 32-53.

1924

Tscheremissische zeit- und massbestimmungen.

Kieli- ja kansatieteellisiä tutkielmia. Juhlakirja professori E. N.

Setälän 60-vuotispäiväksi = MSFOu 52, S. 250-256.

1925

Über einige Benennungen des *sciurus striatus*.

Körösi Csoma Archivum 1, S. 411.

1926

Eine sammlung von *māni*-liedern aus Anatolien.

JSFOu 41:2. — 60 S.

1928

Osttscher, *kəzər-pijambar*. (Hızır).

Juhlakirja Yrjö Wichmannin kuusikymmenvuotispäiväksi = MSFOu 58, S. 214-216.

Besprechungen:

A. Kannisto, Die tatarischen lehnwörter im wogulischen, FUF 17, 1925.

FUF Anzeiger 19, S. 82-84.

Ernst Lewy, Tscheremissische Texte I-II. Hannover 1926.

OLZ 31, 1928, Sp. 468-469.

1931

Beiträge zur Frage der türkischen Vokalharmonie.

JSFOu 45:3. — 10 S.

Rez.: A. Sauvageot, BSL 34, 1933, S. 166.

Chansons populaires turques du Nord-Est de l'Anatolie.

StO 4:2. — 51 S.

Rez.: Joseph de Somogyi, JRAS 1934, S. 355.

Magy. *gyülöl* "hassen".

NK 48, S. 161-162.

Zwei neue türkische Runeninschriften. [In Zusammenarbeit mit Kai Donner.]

JSFOu 45: 2. — 7 S.

Rez.: G. Ksenofontov, Jazyk i myšlenie 1, 1933, S. 170-173.

A. Sauvageot, BSL 34, 1933, S. 166.

1932

Türkische Nomina instrumenti auf *-man* (*-män*) und Entsprechungen in den slavischen Sprachen.

Mélanges de philologie offerts à M. J. J. Mikkola = Annales Academiae scientiarum Fennicae, Ser. B: 27, S. 273-276.

1933

Tscheremissische u. a. Etymologien.

Liber semisaecularis Societatis Fenno-Ugricae = MSFOu 67, S. 360

-364.

Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien. I. Sivas vil.

StO 5:2. — 151 S.

Rez.: Th. Menzel, OLZ 38, 1935, Sp. 697-699.

T. Kowalski, The Polish bulletin of Oriental studies 1,
1937, S. 46-57.

1935

Türkische lehnwörter in den permischen sprachen und im tscheremisischen.

FUF 23, S. 103-107.

Rez.: A. Sauvageot, BSL 37, 1936, S. 156.

Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien. II. Jozgat vil.

StO 6:2. — 106 S.

Rez.: Th. Menzel, OLZ 41, 1938, Sp. 696-699.

T. Kowalski, The Polish bulletin of Oriental studies 1,
1937, S. 46-57.

1936

Nimityypistä *Tavast(e)*, *Ervast(i)* yms. [Über den Namentypus *Tavast(e)*, *Ervast(i)* u. s. w.]

Virittäjä 40, S. 444-445. [Dtsch. Ref. S. 501.]

Suomen kieltoverbin johdannaisista. [Über Ableitungen des finn. Verneinungsverbums.]

Virittäjä 40, S. 239-240. [Dtsch. Ref. S. 378.]

Rez.: A. Sauvageot, BSL 38, 1937, S. 160.

Tscher. *jamdar* "klar; Flasche" und etwas von der Geschichte des Glases und des Bernsteins.

NK 50, S. 386-389.

Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien. III. Ankara, Kaiserli, Kırşehir, Cankiri, Afion vil.

StO 8: 2. — 130 S.

Rez.: Th. Menzel, OLZ 41, 1938, Sp. 699-703.

T. Kowalski, The Polish bulletin of Oriental studies 2,
1938, S. 41-47.

Zu dem türkischen Runenschrifteintrag in der uigurischen Übersetzung des buddhistischen Sūtra Säkiz Jükmäk.

StO 6: 1. — 2 S.

1937

Neue tscheremissische und tschuwassische wörterbücher nebst etymologien auf grund derselben.

FUF Anzeiger 24, S. 45-54.

Über die langen vokale der türkischen lehnwörter im ungarischen.
FUF 24, S. 246-255.

Rez.: A. Sauvageot, BSL 38, 1937, S. 158-159.

Besprechung:

G. J. Ramstedt, Kalmückisches wörterbuch, Lexica Societatis
Fenno-ugricae 3, Helsinki 1935.

FUF Anzeiger 24, S. 20-21.

1938

Besprechung:

Ödön Beke, Tscheremissische Märchen, Sagen und Erzählungen,
MSFOu 76, 1938.

Magyar nyelvör 67, S. 122-123.

1939

Aus der türkischen Formenlehre.

JSFOu 50:7. — 10 S.

Nochmals über ung. *könyv* "buch" und mord. *koňov* "papier".

FUF 26, S. 76-79.

Rez.: A. Sauvageot, BSL 44, 1948, S. 205.

Pakanuuden jätteitä turkkilaisessa kansanuskossa. [Reste des Heidentums im türkischen Volksglauben.]

KV 19, S. 58-65.

Sprachliche Miszellen.

UJ 19, S. 99-103.

Suomen sanat *tieno* (o) "seutu" ja *tietää*. [Die finnischen Wörter *tieno* (o) "Gegend" und *tietaa* "wissen".]

Virittaja 43, S. 375-377. [Dtsch. Ref. S. 447.]

Ung. *kiván*.

FUF 26, S. 215-216.

Wortgeschichtliches zu den sprachen der Wolga-völker.

FUF 26, S. 125-143.

1941

Suomen turkkilaisista ja heidän vaiheistaan. [Über die Finnlandstürken und ihre Schicksale.]

Suomen heimo 19, S. 64-67.

1942

Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien. IV. Konja vil.

StO 10: 2. — 83 S.

1945

Hochzeitsgebräuche der Mischär-Ta aren.

StO 11: 2. — 7 S.

1946

Etymologisia lisiä. [Etymologische Beiträge. Finn. *tundra*, *lipsu*, *kuusama*.]

Virittäjä 50, S. 387-391. [Dtsch. Ref. S. 510.]

Ns. käännöslainoista yleensä ja seulaista (plejadien) nimityksistä erikseen. [Über die sog. Lehnübersetzungen im allgemeinen und besonders über die Benennung der Plejaden als "kleines Sieb".]

Virittäjä 50, S. 28-31. [Dtsch. Ref. S. 91.]

Russ. -ТИОРМА́, -ТИОР.МА́ "Gefagnis".

NM 47, S. 113-114.

Ein Überblick über die ältesten Denkmäler der türkischen Sprachen.

StO 13: 1. — 21 S.

Rez.: A. Jeffery, Journal of Near Eastern studies 8, 1949, S. 127.

Volgan bolgaarien vaikutuksesta pohjoismaihin. [Über den Einfluss der Wolga-Bolgaren auf die nordischen Länder.]

KV 25-26, S. 194-205.

Der Wolga-bolgarische Einfluss im Westen im Lichte der Wortgeschichte.

FUF 29, S. 190-201.

1947

Etymologisia lisiä 4-6. [Etymologische Beiträge 4-6. Finn. *kiuas*, *kiukaa*; *piika*; tscher. *küllö*.]

Virittäjä 51, S. 354-357. [Dtsch. Ref. S. 423.]

Uralilais-altailaisia sanavertailuja. [Des comparaisons lexicologiques ouralo-altaiques.]

Virittäjä 51, S. 162-173. [Res. français S. 235].

Rez.: A. Sauvageot, BSL 45, 1949, S. 250-251.

1948

Sateenkaaren nimityksistä ja niihin liittyvistä uskomuksista. [Über die Benennungen des Regenbogens und die mit ihnen verbundenen Glaubensvorstellungen.]

KV 27-28, S. 158-175.

Uralilais-altailaisesta kielisukulaisuudesta. [Über die ural-altaische Sprachverwandtschaft.]

Suomalainen Suomi 1948, S. 215-220.

1949

Gebräuche und Volksdichtung der Tschuwassen. Gesammelt von Heikki Paasonen. Hrsg. von Eino Karahka und Martti Räsänen. MSFOu 94. — VI, 381 S.

Rez.: K. Gronbech, Acta Orientalia 21, 1951, S. 158.

Materiakten zur Lautgeschichte der türkischen Sprachen.

StO 15. — 249 S.

Rez.: C. Brockelmann, Zeitschrift für Phonetik und allgemeine Sprachwissenschaft 4, 1950, S. 261-266.

H. Eren, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 8, 1950, S. 240-249.

A. v. Gabain, OLZ 48, 1953, Sp. 67-68.

K. Gronbech, Acta Orientalia 21, 1951, S. 157.

N. Poppe, Word 6, 1950, S. 95-98.

D. Sinor, Archivum linguisticum 3, 1951, S. 98-99.

[In der Sowjet-Union soll eine russische Übersetzung in Vorbereitung sein.]

1950

Beiträge zu den altaisch-slavischen Berührungen.

Commentationes Fenno-ugricae in honorem Y. H. Toivonen = MSFOu 98, S. 125-131.

Etymologia lisiä 7-8. [Etymologische Beiträge 7-8. Tscher.

βuj und βoĭândža; kamásár.]

Virittäjä 54, S. 150-151. [Dtsch. Ref. S. 212.]

Noidannuoli. [Hexenschuss.]

KV 30, S. 191-201.

Regenbogen — Himmelsbrücke.

StO 14: 1. — 11 S.

[Der Separatdruck ist bereits i. J. 1947 erschienen.]

Rez.: C. Brockelmann, Zeitschrift für Phonetik und allgemeine Sprachwissenschaft 6, 1952, S. 120-121.

A. Sauvageot, BSL 47, 1951, S. 227.

1951

Eksoottisten käsitteiden nimityksiä suomen kirjakelessä. [Einige Benennungen der exotischen Begriffe in der finnischen Literatursprache.]

Virittäjä 55, S. 340-346. [Dtsch. Ref. S. 513.]

Neuere Forschungen über altaisch-slavische Berührungen.

ZSP 20, S. 446-450.

Nochmals finn. *Turku*, russ. *torg* usw.

NM 52, S. 193-194.

1952

Beiträge zu den türkischen Runeninschriften.

StO 17: 6. — 7 S.

Dtsch. *Bier* usw.

NM 53, S. 240-242.

Gustaf John Ramstedt. Muistopuhe 9. XI. 1951.

Suomalainen Tiedeakatemia, Esitelmät ja pöytäkirjat 1951, S. 81-89.

Dasselbe auf Deutsch:

Gustaf John Ramstedt. Gedächtnisrede, gehalten am 9. XI. 1951.

Sitzungsberichte der Finnischen Akademie der Wissenschaften 1951, S. 71-81.

Viro-sanan varhaisin maininta kirjallisuudessa. [Die ersten literarischen Erwähnungen des Wortes *Viro* "Estland".]

Virittäjä 56, S. 39. [Dtsch. Ref. S. 73.]

Esiintyykö sana *Viru* arabialaisissa lahteissa? [Tritt das Wort *Viru* "Estland" in den arabischen Quellen auf?]

Virittäjä 56, S. 211. [Dtsch. Ref. S. 340.]

Etymologisiä lisiä 9-14. [Etymologische Beiträge 9-14. Finn. *muura*

(i); Bezeichnungen für Messing in einigen Wolga-Sprachen; tscher. *şol'* tscher. *kara, kără*; Bezeichnungen für Quecksilber besonders im Tscheremissischen; Beiträge zur Besteuerung der Wolga-Völker und zu den Namen von Eichhörnern und Kopeke.]

Virittäjä 56, S. 175-179. [Dtsch. Ref. S. 236-237.]

Das Wort *Mammut*.

ZSP 21, S. 293-295.

1953

Contributions au classement des langues turques.

Rocznik orientalistyczny 17, S. 92-104.

[Der Separatdruck ist bereits i. J. 1951 erschienen.]

Russische Ortsnamen. [Ceboksáry, Samára, Barnaul.]

ZSP 22, S. 152-153.

Das russ. Wort *syčúg* "Labmagen, abomasus".

ZSP 22, S. 128.

Uralaltaische Forschungen. I. Die uralaltaische Urheimat im Lichte der Wortforschung und der Archäologie.

Ural-altäische Jahrbücher 25, S. 19-27.

Rez.: H. Z. Koşay, Türk dili 3, 1954, S. 205-206.

A. J. Joki, Die Lehnwörter des Sajansamojedischen. MSFOu 103,

1952.

FUF Anzeiger 31, S. 14-19.

Virittäjä 57, S. 137.

1954

Etymologia lisiä (15. Vähän ruplan nimityksista. 16. Vieläkin suomen sanasta vasta.).

— Virittäjä 58, 1954 S. 376-380.

1955

Etymologische Beiträge. (1. Das finn. Wort *vasta* "Badequast". 2. Russ. *çamong* "Stockwerk". 3. Russ. *cepea* "Ohrring").

— Neuphilologische Mitteilungen 56, 1955, S. 50-52.

Etymologia lisiä 17. (Suom. *seuna, siena*).

— Virittäjä 59, 1955, S. 239-240.

Uralaltaische Wortforschungen

— *Studia Orientalia* 18: 3., 59 S.

MA-EP Rusça: Türk dilleri tarihi fonetiği malzemesi (Russische Übersetzung von St. Or. 15, übersetzt von A. A. Juldašev, redigiert von N. A. Baskakov). Moskva; 221 S.

1956

Wahrsagung und Verlosung mit Pfeil und Bogen.

— Zeki Velidi Togan'a Armağan, İstanbul, S. 273-278

Altäische Religionen.

— Die Religion in Geschichte und Gegenwart³ I. Tübingen.

Einige iranische Entlehnungen in den finnisch-ugrischen und türkisch Sprachen.

— *Charisteria orientalia...* Ioanni Rypka. Praha, S. 274-279.

Altäisch und Uralisch im "Russischen Etymologischen Wörterbuch" von Max Vasmer.

— Festschrift für Max Vasmer, Berlin, S. 420-423.

16 — *Studia Orientalia* XXVII

Über einige Benennungen des russ. Wortes *rublj* "Rubel".

— *Central Asiatic Journal* 1/4, S. 292-294. The Hague.

Slavische Homonyme *kosa*.

— *Neuphilologische Mitteilungen* 57, S. 51-52.

Käännöslainuista.

— *Kuunsirppi. Suomen Itämaisen Seuran kansantajuisia julkaisuja* 12 S. 10-14.

(Rez.): Annemarie von Gabain, Türkische Turfan-Texte VIII; *Scandinavica et fenno ugrica*, Studier tillagnade Björn Collinder den 22 juli 1954; Björn Collinder, *Fenno-ugric Vocabulary, An Etymological Dictionary of the Uralic Languages*.

— *Studia Orientalia* 18: 5, S. 27-31.

Volgan-suomalaisten ja Itämeren-suomalaisten yhteisiä taivaanjumaluuksia.

— *Kalevalaseuran vuosikirja* 36.

1957

Materialien zur Morphologie der türkischen Sprachen.

— *Studia Orientalia* 21; 256 S.

Einiges über den Ursprung der Wörter für *Messing*.

— *Studia Altaica*, Festschrift für Nikolaus Poppe, Wiesbaden.

1958

(Rez. :) Max Vasmer, Russisches Etymologisches Wörterbuch.
— *Studia Orientalia* 23: 5, S. 26-29.

1959

Ural-altailaisia ordinaaleja?

— *Verba Docent. SKS:n toim.* 263, S. 87-88.

Über die Lederbearbeitung der ural-altaischen Völker.

— *Ural-altaische Jahrbücher* 31 (1959) S. 315-316.

1960

Türkische Miscellen.

— *Studia Orientalia* 25: 1; 22 S.

Semantiikkaa.

Virittäjä 64, 1960, S. 379-381 = *Vironseppo* S. 147-149.

1961

Türkisches anl. h- als Überbleibsel des alt. p-,

— *Ural-altaische Jahrbücher* 33, S. 146-148.

1962

Die chakassischen i-Laute.

— *Acta Orientalia Hungarica* 15; S. 245-247.

Suomalais-ugrilaisten kansojen vanhempien kirjaimistojen alkuperästä

— *Kalevalaseuran vuosikirja* 42, S. 129-133.

Die Reflexiva *u* < **bu* im Türkischen.

— *Mémoires de la Société Fenno-Ougrienne* 125, S. 441-442.

Vähän *omasta* ja *omaisuudesta*, nimi ja asia.

— *Virittäjä* 66, 1962, S. 309-310.

1963

Lisiä keskiaikaisten alkemistien *mercurium*-myrkkyyhin.

— *Kalevalaseuran vuosikirja* 43, S. 191-193.

1969

Rösänen, Martti:

Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen. Helsinki 1969, p. 509a.